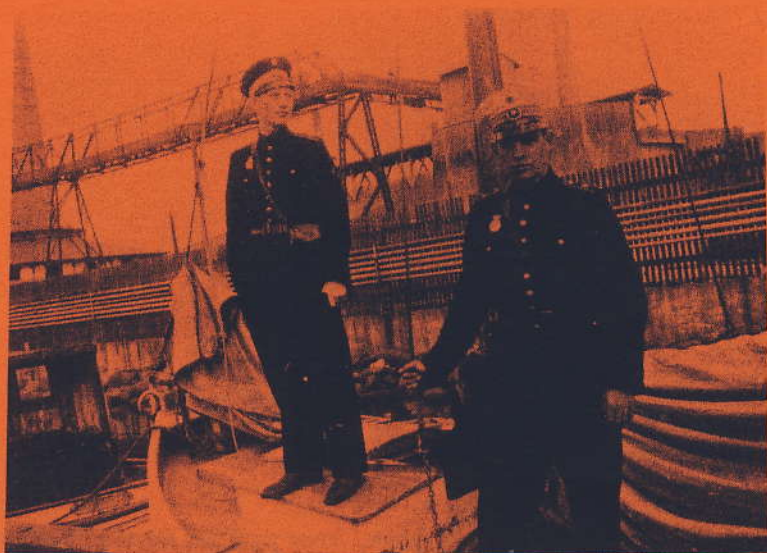

MÅNEDSBLADET

Glemmer du

*På flugt over Sundet med
Kastrupfiskere*

Nr. 4 April 1999

**Tårnby Kommunes
Lokalhistoriske Samling**

Forsiden: Fra Broforeningens havn, hvor politiet havde kystkontrol fra 1942-1944. Politibetjentene Kaj Petersen og Gildam skal på inspektion til Saltholm

ISSN 1397-5412

Glemmer du

**Tårnby Kommunes Lokalhistoriske Samling
Skrevet og redigeret af Inger Kjær Jansen**

Mennesker er på flugt på Balkan i disse dage for at undgå udryddelse. Det er desværre sådanne tragiske begivenheder, der gentager sig i verdenshistorien.

Nazi-Tyskland gennemførte "Endlösung" eller "den endelige løsning af jødespørgsmålet" i det ene besatte land efter det andet. I efteråret 1943 var turen kommet til Danmark, da var 3 millioner jøder allerede udslettet.

Forinden var der gået en bølge af generalstrejker og uroligheder over hele landet. Det danske forsvar var blevet afvæbnet og interneret, og den danske regerings samarbejdspolitik med besættelsesmagten ophørte. Der var indført undtagelsestilstand og dette gjorde aktionen mod de danske jøder nemmere at gennemføre for tyskerne. Samtidig havde tyskerne ved en razzia sikret sig navnelister over den jødiske menighed. Men København svirrede med rygter om den forestående razzia. Politikeren Alsing Andersen advarede den kommende overrabiner Marcus Melchior. Denne advarsel skyndte Melchior at give videre til den jødiske menighed. Dette satte en kædereaktion i gang og næsten samtlige danske jøder nåede at komme i skjul inden razziaen natten til den 1. oktober.

Langs Øresunds kyst ventede de jødiske flygtninge på mulighed for at komme over til den frelsende havn i Sverige. Man regner med at ca. 6.500 danske jøder blev sejlet over Sundet. 500 jøder undslap ikke razziaen og blev sendt i kz-lejre.

Mange danske fiskere satte livet på spil ved disse redningsaktioner. En af de havne, der var skueplads for disse dramatiske begivenheder var Kastrup Broforening.

Aktioner herfra er ikke omtalt særligt meget i besættelsestidens litteratur. Men det er lykkedes at finde et par beretninger herom

fortalt af nogen af dem, der blev redder herfra.

På broforeningens havn var der et skur, hvor der sad tyskere på den ene side og dansk politi på den anden. Hver gang fiskerne skulle sejle ud skulle de have et stempel. Tyskerne så efter om de havde fiskeredskaber med. Det havde de nu også, når de sejlede med jøder. Når fiskerne sejlede med jøder, blev disse samlet op ved en lille stensætning syd for havnen.

Egon Hartvig fortalte i Berlingske Tidende den 28. februar 1993 bl.a. følgende om sin flugt til Sverige i oktober 1943. Han og hans familie var flygtet fra Berlin til Danmark i 1938. :

Jeg blev hentet hjemme på St. Møllevej af to fra Studenternes Efterretningstjeneste, som var med til at organisere masseflugten. Vi har et sted, hvor vi gemmer folk, sagde de. Og så gik vi roligt op ad Købmagergade over til regensen. Man kunne høre, at der var flygtninge på alle værelserne. jeg traf en kammerat, som havde plads på en båd fra Kastrup.

Postbådfører Cornelius Petersen får stemplet sin legitimationsbog indens afgang til Saltholm fra Broforeningens havn i 1942

Dengang eksisterede Amagerbanen. Vi tog toget fra stationen overfor Store Møllevej og så ikke en tysker undervejs. Derimod genkendte vi mange passagerer, men vi hilse ikke. Min bagage bestod af de tre skjorter, jeg havde på. Vi stod af på Kastrup Station, gik ned til havnen...Klokken var 22, og det var bælgmørkt..

“Kom”, sagde et par unge fra Studenternes Efterretningstjeneste og dirigerede dem (Egon Hartvig og tre af hans kammerater) hen til en fiskerbåd, der lå i et lille bassin yderst ved molen. Her betalte de hver 1.500 kr. for billetten til friheden og blev sendt under dæk. I cirka fire timer hørte de fire i den vippende båd kun motorens tøj-tøj. De kunne ikke se hinanden i mørket og talte heller ikke sammen. Egon Hartvig har glemt, hvad han tænkte. Tavsheden blev først brudt, da skipperen skød lugen tilbage og mælede sine første og eneste ord: “Det er svensk område”

De fire så ingenting, men vadede fra fiskerbåden i land på en strand. Den ukendte skipper vendte sin båd og sejlede hjem til Kastrup uden lanterner. Klokken var 2.30 nat..

Robert Bachmann fortalte i en kronik i Berlingske Tidende den 26.9 1993 om sine traumatiske barndomsoplevelser. Hans jødiske familie -en dansk mor og en tysk far samt en tvillingebror, var tidligere flygtet fra Hamburg til København.

Robert Bachmann, fortæller om familiens flugt i oktober 1943 bl.a:

Efter tre dage med højspænding i nerverne får vi pludselig af en god bekendt adv. Gunnar Gammeltoft, besked på, at der er bådlejlighed...kontanter erlægges til dækning af fiskerens risiko

for at få sin båd konfiskeret .. eller det der er værre..

Med en ung anonym "herr Abel" går turen en sen aften ad små veje ud til Kastrup bådehavn, tæt ved tyske soldater... selv bilens matte mørklægningslys er nu slukket... Hjertet dunker som slag på en stortromme. En dansk betjent åbner forsigtigt gitterporten. "God tur!".

Lillebror Werner på fars arm er bedøvet af sovepiller for at undgå afslørende lyde... Ned i en lille båd .. med elleve andre kan den bære?..- Der lægges fra.. en km ude:...Motorstop. Startbesvær... Gnistsprudlen...Går der ild i båden? Vil det røbe os?

Fire timers søsyge-ridt på Sundets hårde efterårsbølger... I følgende år bli'r det til drømmenes mareridt, hvor fiskekuttertøffen bli'r " lede-motivet"

Kurt og Martin Nielsen i K 39 kort før besættelsen. Kurt var med til at transportere flygtninge fra Amager til Sverige under krigen.

Midtvejs ude: Projektør-stråler rammer os! Er alt slut nu? ... Et stort lettelsens suk! Vi er reddet! Det er et svensk fyrskib. Bådskift, og ind til den svenske, flot oplyste kyst. Hvilken blændende kontrast til det knugende mørke, vi kommer fra... men hvor vi gerne ville være blevet....

Tyve måneder som flygtning i Sverige... Savnet af Danmark, der mildnes af det nære naboskab, de mange reddede... men frem for alt af taknemmelighed over at have livet i behold. En utrolig indsats fra tusinder landsmænd, der oplevede, at en del af deres danske medborgere var i akut livsfare, og uden skyld...

Journalisterne Britt Bartenbach og Ole Hans Jensen har i bogen

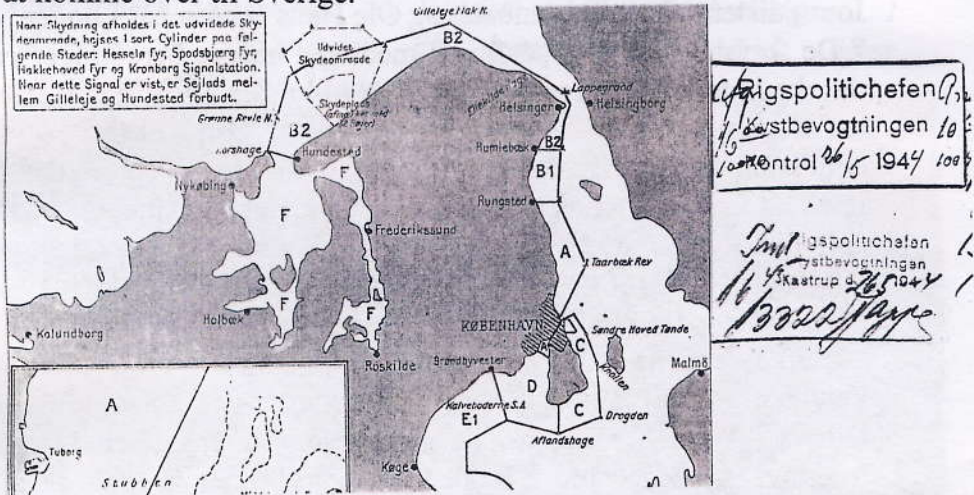
” De forfulgte- et folk på flugt” medtaget mange beretninger om danske jøder, der flygtede til Sverige i oktober 1943. En af disse handler om familien Somogyi, der boede i Østrig. Efter Hitlers annekktion af Østrig også kaldt for ”Anschluss” blev mange intellektuelle, kommunister, socialdemokrater, kristne og jøder. anholdt heriblandt fortælleren Karl Somogyis far, der var landmåler og politisk aktiv på venstrefløj. Det skete i 1938. Efter 3 måneder blev faderen løsladt mod at familien skulle være ude af ”Det tredje Rige” inden den 20. juni 1938.

Familien tog til Wien, hvor mange flygtninge forsøgte at få indrejse til bl.a. Tjekkoslaviet, Frankrig og Jugoslavien. Det var forgæves i stedet tog familien Somogyi ind på det danske konsulat. Her fik familien det råd at de skulle rejse til Danmark som turister, for så ”ville der nok vise sig en eller anden løsning”. Men det var ikke så lige til alligevel, der var mange jødiske indvandrere, der blev sendt tilbage til Tyskland igen. Familien Somogyi klarede sig igennem ved at få opholdstilladelserne fornyet igen og igen. Sønnen Karl, der var 13 år forsøgte at få et job, men det måtte han ikke for fremmedpolitiet, da han var

flygtning. Arbejdsløsheden var i forvejen stor herhjemme, i stedet begyndte han at læse til læge.

I oktober 1943 brændte jorden også under familien Somogyi... De besluttede sig for at flygte til Sverige, men af sikkerhedsmæssige grunde splittede man familien op i 3 grupper.

Faderen ville flygte fra Nordsjælland, og undslap kun med nød og næppe razziaen i Gilleleje kirke, hvor de skjulte jøder blev taget. Faderen havde været skjult på kirkeloftet, men var blevet flyttet til en hestestald fordi, der var nye folk, der skulle ind. Faderen gemte sig sammen med andre jøder en hel uge, før det lykkedes for ham at komme over til Sverige.

Kort over Øresund og stempler fra en legitimationsbog for sejlads, 1944

Sønnen Karl blev skjult hos en vens familie og kom efter en uges tid med modstandsbevægelsens hjælp til Dragør. Her blev lukket ind i nogle fiskeskure i små grupper og her skulle man så ordne betalingen for overfarten. Det kostede 2.000 kr. , havde man ikke selv penge til det, ordnede modstandsbevægelsen også denne del af sagen. Karl Somogyius fortæller:

Jeg synes, det var rimeligt, at fiskerne fik pengene. De løb en enorm risiko og var direkte i livsfare- de kunne miste hele deres eksistensgrundlag, hvis de mistede deres fiskebåde.

Vi var stuvet sammen som sardiner i det mørke lastrum på båden, men var lykkelige, da vi hørte motorens tøffen ud af havnen. Da vi kom over på den svenske side af søgrænsen, gik vi op på dækket.

Karl Somogyius fortæller videre om sin mors og 2 brødres flugt til Sverige via Kastrup:

Min mor og mine brødre på 9 og 8 år skulle flygte over Kastrup. De tog sporvognen til jernbanestationen på Amager, og i sporvognen fik min bror øje på en skolekammerats mor, og så skriger han over til hende: "Vi er på vej til Sverige"- og der var jo tyske officerer i sporvognen, så de var meget heldige, at det ikke gik galt.

Da de havde sat sig i toget, kom en dame gående gennem toget og advarede alle de, der ville flygte: "De skal ikke tage af sted for tyskerne er i Kastrup".

Min mor fik travlt med at komme ud af toget og tage tilbage til skjulestedet. Det var hos nogle mennesker, der hed Høffding, der selv havde 2 børn. De blev bange for, at nogen på vejen havde observeret hende. Så de sørgede for, at min mor og børnene kom til en kendt modstandsmand og officer, Benneke. Ugen efter tog de igen toget til Kastrup og blev fulgt til båden af en

modstandsmand med maskingevær- og denne gang gik det godt.

Familien blev senere forenet i Sverige.

Flere af de fiskere i Kastrup, der havde hjulpet jøder i sikkerhed i Sverige måtte selv søge ly hinsidan i de sidste krigsår. Der var således en hel Kastrupkoloni i Limhamn, hvor mange i forvejen havde svenske slægtninge.

Trods den senere diskussion om den økonomiske side af jødetransporterne er der ingen tvivl om, at de danske fiskere satte livet på spil –og som ovenstående beretninger lyser af: er de reddede jøders taknemmelighed selv her mange årtier senere uendelig stor.

Flygtede Kastrupfiskere med deres familie fejrer jul i fiskernes hus i Limhamn 1944

Hvis du har billeder, oplysninger eller andet af lokalhistorisk interesse, så henvend dig til:

LOKALHISTORISK SAMLING
KAMILLEVEJ 10
2770 KASTRUP
TLF. 32 46 05 45

ÅBNINGSTID:

MANDAG 16-20

TIRSDAG 12-16

FREDAG 12-15

Lokalhistorisk Samling har desuden udstillinger på Kastrupgårdsamlingen:

Midt på Amager og Kastrup Glas

Åbent: tirsdag - søndag 14-17

onsdag tillige 19-21

Og på Plydsen, Amager Strandvej 350, 1.sal:

Kastrupfiskerne og havnen, Plydsen, og Brobisser

Åbent: Lørdag og søndag 13-16